

Una nova *Sideritis* de la Vall del Segre

pel

Dr. FONT QUER

Tenim desig de conèixer la *Sideritis* que BUBANI cita a l'Ermida de Sta. Fe, sobre Organyà, determinada com a *S. linearifolia* (sub *Fracastora*), *Fl. Pyr.* I, p. 457. I havent-se escaigut que el Sr. Director del Museu, En A. BOFILL I POCH, feu una excursió a la referida localitat a l'agost de 1918, li encomanàrem que ens portés unes mostres de la *Sideritis* que trobaria a l'Ermida de Sta. Fe. El Sr. BOFILL cercà la planta amb interès i pujà fins al mateix cim de la muntanya de Sta. Fe sense trobar cap exemplar de *Sideritis*.

Aquest any, essent-me possible a mi mateix visitar Organyà, vaig decidir fer-hi una exploració cap a primers de juliol, època en què creia trobar en bon estat la planta que desitjava. I, aprofitant el viatge, vaig visitar també Martinet, aigües amunt de la Seu d'Urgell, en la Vall del Segre, on el propi BUBANI herboritzà l'espècie d'Organyà, i Bellver, de la mateixa ribera del Segre a pocs kilòmetres de l'anterior, més cap a Cerdanya, on COSTE i GAUTIER hi descobriren una *Sideritis* que em semblava interessant.

Aquesta darrera vaig tenir la fortuna de trobar-la tot seguit, prop de Bellver, i és particularment abundant a les garrigues de la vora dreta del Segre a poca distància d'on la vall s'aixampla sobtadament i comença la Cerdanya. El mateix dia, la vaig retrobar abundosa entre Bellver i Martinet, i a Martinet mateix, en els hermots i garrigues, vora la carretera. Tant a Bellver com a Martinet no em fou possible observar més que aquesta espècie, relativament poc variable, i la forma més tomentosa de la *Sideritis hirsuta* L. Per això estic convençut que els meus exemplars corresponen a l'espècie mateixa que veié BUBANI i collí a Martinet el 16 de juliol de 1846, i sens dubte, perquè els he comparat, són iguals als que COSTE i GAUTIER herboritzaren a Bellver el 20 de juny de 1901, publicats en la exsiccata de la *Société Rochelaise*, el mateix any, amb el número 4783.

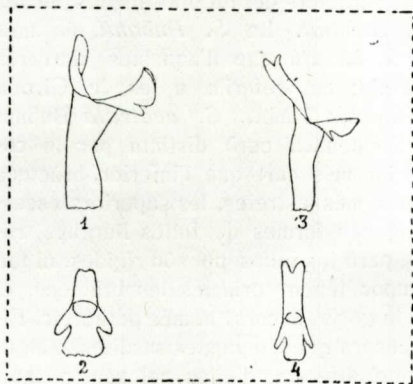
A Organyà vaig visitar la muntanya de Sta. Fe i l'Ermida del cim, sense trobar ni un sol exemplar de la *Sideritis* de Martinet; cert que el camí que vaig seguir puja per la vessant nord, entre el bosc de Pinassa fins a dalt de tot, però ni a les garrigues del peu de la muntanya, ni a les que hom retroba dalt a l'Ermida, cara a migjorn, no em va ésser possible veure altra cosa que la *Sideritis hirsuta* i encara molt escassa. Un veritable

desencant, quan, després de la fadigosa pujada esperava, confiat en a veracitat de BUBANI, trobar tot d'una ço que cercava! La mateixa dissort que el senyor BOFILL i POCH he tingut jo, doncs, i no podré dir res, ara, d'aquesta planta crítica que tant desitjava conèixer. Puig, distant Organyà un grapat de quilòmetres de Martinet i Bellver, d'un meridionalisme molt més acusat la vegetació de Sta. Fe que la d'aquella ribera més alta del Segre, pensava que, sensibles com solen ésser les *Sideritis* a tot canvi de medi, podria ésser la forma d'Organyà distinta de les altres, i permetre una major exactitud en parlar de ses afinitats específiques.

La *Sideritis linearifolia* Lamk. que alguns autors han cregut igual o pròxima a la *S. pungens* Benth., no la he vist de Catalunya, i llevat de BUBANI cap autor li ha citat. Aquesta darrera *S. pungens*, COSTA la suposa de Cambrils a Hospitalet (Tarragona) amb referència a SALVADOR, però a les garrigues d'Hospitalet de l'Infant no hi he trobat més que formes llargament espinoses de la *S. scordoides* L. La *S. linearifolia* Lamk. tampoc l'he vist al regne de València. Aquesta de Martinet i Bellver, donada per BUBANI com a *S. linearifolia* i per COSTE i GAUTIER com a *S. pungens* no és una ni altra, i la proposo com a espècie nova dedicada a son descobridor:

Sideritis Bubanii sp. nov.

Suffruticosa, ramis virgatis, 20-40 cent., basi apiceque dense patuleque tomentosis, parte media bifariam brevissime laxo-tomentosa; foliis inferioribus oblongo-lanceolatis, basi attenuatis, obtusis, crenato-dentatis, villosis, superioribus lanceolatis vel lanceolato-linearibus, minus dentatis aut integerrimis, supra glabrescentibus; verticillastra magna 3-10, distantia vel approximata, multiflora, bracteis calyceis aequantibus vel superantibus latissimis, luteo-virentibus, glabris, basi exceptis profunde dentatis, dentibus acutissimis, subspernescentibus; calyx parce longue villosus, dentibus tubo subaequilongis, acutissimis, subs-

1 i 3, Corol·les de *Sid. Bubanii* i *Sid. hirsuta* vistes de costat, 2: 1; 2 i 4, les mateixes vistes de cara, una mica augmentades.

(Dr. Font Quer.)

pagos Martinet et Bellver, 950-1000

met. alt., ubi 4 jul. 1920 legi.

Hab. in declivibus montosis Vallis Sicoris (Ilerda), prope

Mata llenyosa a la base, amb rames erectes, rígides, de 20 a 40 cent., tomentoses en sa part inferior, amb pèls blancs, patents i rígids, en la inflorescència més densos i més delicats; fulles inferiors oblongues-lanceolades, atenuades a la base, amb dos o tres dents obtuses a cada banda del llim, hirsutes; les superiors lanceolades o lanceolades-linears, menys dentades o enteres, amb pèls molt clars en sa cara superior; verticilastres grans, 3-10, distants o aproximats, multiflors (flors fins 14 o més), amb les bràctees iguals als calzes o més llargues, molt amples, herbàcies, d'un verd groguenc, glabres, dentades fins prop de la base, amb dents agudíssimes; calze escassament pilós, amb les dents gaire bé iguals al tub, molt agudes, subspinoses; corol·la sulfúrea, amb el llavi superior lleument més pal·lit i més curt que l'inferior i el tub molt escanyat en sa part mitja. Viu a les garrigues i hermsots de la Vall superior del Segre des de Martinet a Bellver, entre 950 i 1000 m. alt., en companyia de les espècies següents: *Genista Scorpius*, *Satureja montana*, *Lavandula latifolia* et *L. pyrenai-ca*, *Helianthemum vulgare*, *Thymus vulgaris*, *Bupleurum falcatum*, *Teucrium aragonense*, *Plantago Cynops*, *Eryngium campestre*, *Linum salso-loides*, *Bromus erectus*, *Astragalus monspessulanus*, *Lithospermum fruticosum*, *Dipcadi serotinum*, etc., en exposicions pròximes a la meridional, particularment SE.

La *Sideritis Bubanii* és molt diversa de la *S. linearifolia* pels troncs, fulles, inflorescència, bràctees, flors, indument, etc. Tampoc pot ésser assimilada a la *Sideritis pungens* Benth., puig aquest autor ens la descriu amb fulles *linears*, *agudíssimes*, *punxagudes*, *enteríssimes* i *glabres*, espigues denses, tetràgonas⁽¹⁾, caràcters del tot oposats als de les fulles i inflorescències de la *S. Bubanii*. La *S. Bubanii* és més pròxima d'algunes formes de la *S. hirsuta* que d'aquestes darreres esmentades, però ben diversa d'ella; ens referim a les de Girona i Olot i les Alberes, *S. ruscinonensis* Timb., *S. aculeata* Bubani (*sub Fracastora*), *S. Augustinii* Sennen,.... però distinta per la corol·la tota groga, amb el llavi superior més curt que l'inferior, bràctees glabres, tronc molt menys pilós, fulles més estretes, les superiors escassament peludes al dessobre, etc. Algunes formes de fulles llargues, recorden també la *S. ilicifolia* Willd., però les fulles no són rígides, ni tan agudes, ni ses dents espinoses; tampoc tenen coriàcies les bràctees, el calze no tan pelut part de fora ni a la gorja, la corol·la més petita, etc. Finalment, nostra espècie és més afi encara que d'aquestes susdites d'algunes formes de la *S. hyssopifolia*, però diferenta d'elles pel seus posat i talla, per les bràctees i verticilastres molt grans, etc.

(1) BENTHAM, *Labiatarum genera et species*, p. 579.